

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Stojimo į Europos Sąjungą skaidrumo ir atvirumo didinimo

(nuomonė savo iniciatyva)

(2014/C 451/06)

Pranešėja: **Marina ŠKRABALO**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2014 m. sausio 22 d. plenarinėje sesijoje nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Stojimo į Europos Sąjungą skaidrumo ir atvirumo didinimo.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2014 m. birželio 12 d. priėmė savo nuomonę.

500-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. liepos 9–10 d. (2014 m. liepos 10 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 132 nariams balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Nors ES plėtros politika galbūt nėra pati populiariausia ES politikos sritis, ji – vienas sėkmingiausių Europos Sąjungos politinių projektų. Kaip matyti iš šiuo metu Serbijoje ir Juodkalnijoje vykstančių stojimo procesų, pastaraisiais metais stojimas į ES tapo gerokai skaidresnis ir atviresnis. Strateginis ES institucijų požiūrio pasikeitimas siekiant esminių dalykų – teisinės valstybės ir ekonomikos valdymo – sukuria galimybę skatinti dalyvaujimąją demokratiją įgyvendinant pačią plėtros politiką, o ne šalia jos.

1.2 Nepaisant to, ateityje iškils keletas uždavinių. Būtinai didesnis nuoseklumas siekiant užtikrinti, kad ir ES institucijos, ir atitinkamų šalių vyriausybės skaidriai ir atvirus metodus taikytų per visą stojimo procesą, visose politikos srityse ir visose šalyse kandidatėse bei potencialiose šalyse kandidatėse. Reikalinga tvirtesnė politikos integracija, susijusi su, pirma, faktinėmis derybomis, antra, pilietinės visuomenės vystymosi ir socialinio dialogo skatinimu ir, trečia, institucijų gebėjimų ugdymu, – į visa tai turi būti tinkamiau atsižvelgta finansuojant pasirengimo narystei pagalbą.

1.3 EESRK rekomenduoja Europos Komisijai, Europos Sąjungos Tarybai ir Europos Parlamentui:

- gerokai padidinti savo finansinę paramą institucijų gebėjimų ugdymui ir piliečių dalyvavimo stojimo procese didinimui, taip pat profesionalios ir nepriklausomos žiniasklaidos stiprinimui;
- skatinti stipresnį ir pilietinį, ir socialinį dialogą plėtros šalyse ir glaudžiau jį susieti su stojimo procesu;
- bendradarbiaujant su pilietinės visuomenės organizacijomis, aktyviau vykdyti savo komunikacinę veiklą, kad ES piliečiams būtų paaiškinti plėtros politikos privalumai ir uždaviniai.
- atskleisti visus pagrindinius stojimo derybų dokumentus, t. y. patikros ataskaitas, išverstą ES *aquis* ir skyrių atidarymo ir uždarymo kriterijus, ir visus šiuos dokumentus skelbti ES delegacijų interneto svetainėse;
- nustatyti, kad plėtros šalims privaloma priimti ir įgyvendinti teisės aktus dėl galimybės visuomenei susipažinti su informacija bei viešų konsultacijų, ir užtikrinti, kad tai būtų įtraukta į pažangos stebėsenos procesą;
- visose plėtros šalyse vienodai taikyti *Plėtros generalinio direktorato 2014–2020 m. ES paramos pilietinei visuomenei plėtros šalyse gaires*⁽¹⁾ ir šias gaires peržiūrėti siekiant išsamiau spręsti konkrečias socialinio dialogo problemas kylančias socialiniams partneriams;

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/civil_society/doc_guidelines_cs_support.pdf

- siekti visapusiškai įgyvendinti *Plėtos generalinio direktorato 2014–2020 m. ES paramos žiniasklaidos laisvei ir sąžiningai žiniasklaidai plėtos šalyse gaires* ⁽²⁾;

1.4 EESRK rekomenduoja besiderančių šalių nacionalinėms vyriausybėms:

- priimti ir paskelbti rašytinę politiką dėl galimybės susipažinti su informacija, susijusia su stojimu, ir dėl jos atskleidimo, užtikrinant, kad:
 - derybų struktūra, procedūros ir tvarkaraščiai būtų skaidrūs ir viešai prieinami,
 - visi parlamento nariai galėtų susipažinti su nacionalinėmis derybų pozicijomis, o visuomenė – bent jau su jų santrauka;
- kviešti pilietinės visuomenės atstovus, įskaitant socialinius partnerius, dalyvauti visų ekspertų grupių, derybų skyrių darbo grupių veikloje ir pagrindinės derybininkų grupės posėdžiuose, kai stojimo klausimai jiems yra aktualūs;
- iki derybų proceso pradžios nustatyti savo nacionalinius prioritetus siekiant padėti pagrindinei derybininkų grupei veiksmingiau ginti prioritetinius sektorius ir pasiekti geresnių derybinių rezultatų;
- rengiant nacionalines derybų pozicijas ir teisės aktų suderinimą atlikti reguliavimo poveikio vertinimus siekiant nustatyti prisitaikymo riziką; atliekant reguliavimo poveikio vertinimus įtraukti nevalstybinius subjektus, taip pat ir verslo bendruomenę, profesines sąjungas ir susijusių visuomenės grupių atstovus;
- aktyviau įtraukti socialinius partnerius ir verslo asociacijas į ekonomikos valdymą ir darbo rinkos reformas ir į socialinių bei ekonominių suderinimo sąnaudų apskaičiavimo procesą užtikrinant, kad būtų atsižvelgta į socialinės sanglaudos ir konkurencingumo interesus;
- programuojant pasirengimo narystei pagalbą, skirtą socialinių partnerių poreikiams tenkinti, įtraukti ekonomikos ir socialinių reikalų tarybas;
- į techninės pagalbos ir pilietinei visuomenei prieinamas finansavimo programas įtraukti socialinius partnerius ir kitus susijusius suinteresuotuosius subjektus;
- užtikrinti, kad stojimo procese nacionaliniai parlamentai laiku ir strategiškai atliktų iniciatyvų, patariamąjį ir priežiūros vaidmenį;
- atsisakyti tiesioginio kandidatų skyrimo į jungtinius konsultacinius komitetus, bet veikiau kandidatų atrankai taikyti atviras ir skaidrias procedūras, įtraukiant ekonomikos ir socialinių reikalų tarybas ir pilietinės visuomenės nacionalines konsultacines organizacijas.

1.5 Rekomendacijos EESRK:

- Jungtiniai konsultaciniai komitetai (JKK) turėtų stengtis užpildyti „tuščias nišas“, kurių derybų procese neužpildo kiti organai, ir sutelkti dėmesį į tam tikras pasirinktas sritis, visų pirma keturias pagrindines dabartinės plėtos strategijos temas – teisinę valstybę, ekonomikos valdymą, demokratiškas institucijų stiprinimą bei pagrindines teises ir pilietinio bei socialinio dialogų stiprinimą.
- JKK turėtų aprėpti kuo daugiau nacionalinio ir kitų lygmenų suinteresuotųjų subjektų organizuodami viešus klausymus, rengdami konsultacijas internetu, bendradarbiaudami su nacionaliniais TASCOS ⁽³⁾ konsultantais bei dalyvaudami pagrindiniuose politikos stebėsenos projektuose.
- JKK turėtų veiksmingiau keistis informacija su atitinkamomis Komisijos, Tarybos ir Europos Parlamento tarnybomis, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos ES institucijų ir plėtos šalių pilietinės visuomenės suinteresuotųjų subjektų komunikacijai.
- Reikėtų skubiai imtis priemonių skatinti didesnę EESRK narių, kurie priklauso JKK, lyčių pusiausvyrą ir sudaryti jai palankias sąlygas“.

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/elarg-guidelines-for-media-freedom-and-integrity_210214.pdf

⁽³⁾ TACSO – tai ES finansuojamas techninės pagalbos projektas, skirtas pilietinės visuomenės vystymuisi plėtos šalyse, <http://www.tacso.org/>

2. ES plėtros politikos pagrindiniai ypatumai ir per pastaruosius penkerius metus įvykę pokyčiai

2.1 Nors kai kurie ilgalaikiai ES plėtros politikos visuomeniniai padariniai ir politiniai rezultatai tebėra atviras klausimas, ši politika, be abejonės, yra naudinga priemonė, spartinanti nacionalinės valdymo struktūros pokyčius pereinant prie rinkos ekonomikos ir demokratijos, taip pat skatinanti regioninį bendradarbiavimą pokario Vakarų Balkanuose. Kalbant apie stojimo į ES derybų mastą/aprėptį, svarbūs klausimai tebėra pereinamieji laikotarpiai ES teisės aktams įgyvendinti, taip pat susijusios finansinės išlaidos, tenkančios tiek ES, tiek ir šalims kandidatėms. Kadangi kiekvieno derybinio skyriaus atidarymui ir uždarymui turi būti vieningu balsavimu pritarta Taryboje, derybų tempas ir laikas gali būti labai nenuspėjamas atsižvelgiant į galimą nacionalinės politikos poveikį vienoje ar kelete valstybių narių.

2.2 ES įrodė, kad ji yra atvira derybų proceso tobulinimams ir pritaikymams prie besikeičiančių politinių aplinkybių. Svarbu pažymėti, kad dabartinė derybų metodika bėgant metams labai pasikeitė pasimokant iš įgytos patirties.

2.3 Kaip nurodoma Komisijos komunikate „2013–2014 m. plėtros strategija ir pagrindiniai uždaviniai“⁽⁴⁾, „vertingiausia įgyta patirtis – supratimas, kad pirmiausia turi būti išspręsti esminiai klausimai“, pradėdant nuo teisinės valstybės, kuriai „vykstant plėtros procesui dabar skiriama daugiausiai dėmesio“. Tai svarbus strateginis perėjimas nuo konkrečios politikos pritaikymo prie platesnio demokratinio valdymo klausimo, kuris pagaliau buvo suvoktas kaip būtinoji sąlyga siekiant prasmingai ir tvariai suderinti politiką su ES *acquis*. Todėl vykstant dabartinėms stojimo deryboms (su Juodkalnija, Serbija, Turkija) Komisija ketina neuždaryti 23 skyriaus (Teismai ir pagrindinės teisės) ir 24 skyriaus (Teisingumas, laisvė ir saugumas) tol, kol nesibaigs stojimo derybos, kurių tempas gali labai priklausyti nuo pažangos, padarytos šiuose itin svarbiuose skyriuose.

2.4 Viena vertus, stojimo procese naudojamos derybų metodikos pakeitimai – tai ES lankstumo ženklas, rodantis jos nuoširdų siekį užtikrinti derybų veiksmingumą. Didesnis dėmesys, skiriamas „faktais pagrįstai“ plėtrai, sustiprino nevalstybinių subjektų poziciją ir jų nepriklausoma informacija yra vertinga medžiaga Komisijos atliekamiems reguliariems vertinimams pažangos ataskaitose. Kita vertus, gali būti manoma, kad įvestais pakeitimais visų pirma siekiama patenkinti ES selektyvų faktų poreikį nepaisant administracinės naštos, kuri užkraunama besiderančioms šalims, nebent yra nustatytos aiškios duomenų rinkimo ir suinteresuotųjų subjektų įtraukimo procedūros.

2.5 *ES bendra pozicija dėl Serbijos*⁽⁵⁾ yra pirmoji derybinė pozicija, kurioje aiškiai nurodomi atvirumo ir skaidrumo principai: „Siekiant didinti visuomenės pasitikėjimą plėtros procesu, sprendimai bus priimami kuo atviriau, kad būtų užtikrintas didesnis skaidrumas. Vidaus konsultacijos ir svarstymai bus reikiamu mastu apsaugoti, kad sprendimų priėmimo procesas būtų apsaugotas laikantis ES teisės aktų dėl galimybės visuomenei susipažinti su dokumentais visose Sąjungos veiklos srityse.“ Tai svarbi patirtis, įgyta derintis su Kroatija, kur balsuotojų aktyvumas ES referendume buvo pats mažiausias nei visuose ankstesniuose referendumuose (43 proc.), ir žingsnis siekiant formalizuoti kai kuriuos praktinius patobulinimus Juodkanijos atveju.

2.6 Skirdama didesnę dėmesį ekonomikos valdymui ES numato įvesti nacionalines ekonominių reformų strategijas ir veiksmų planus dėl viešųjų finansų valdymo, tikėdamasi, kad savalaikiškesnė informacija ir makroekonominė priežiūra gali padėti išvengti ilgalaikio ekonomikos nuosmukio ir perviršinio deficito, kaip nutiko Kroatijoje iš karto po jos įstojimo į ES. Todėl planuojama, kad plėtros šalyse bus atlikta patikra, panaši į atliekamą ES valstybėse narėse pagal „Europos semestro“ sistemą. Tai yra būtina siekiant užtikrinti savalaikį verslo sektoriaus pasirengimą, kad būtų galima padėti įmonėms tapti konkurencingesnėmis ir įveikti ES bendrojoje rinkoje joms kylančius sunkumus, o socialinių partnerių dalyvavimas yra itin svarbus norint įvertinti ekonominių reformų socialinį matmenį ir dėl jo susitarti.

2.7 *Plėtros generalinio direktorato 2014–2020 m. ES paramos žiniasklaidos laisvei ir sąžiningai žiniasklaidai plėtros šalyse gairėse*⁽⁶⁾ nurodoma, kad energingos pilietinės visuomenės vaidmuo yra lemiamas skatinant pliuralizmą ir dalyvaujamąją demokratiją. Todėl teikiant ES paramą pilietinei visuomenei reikėtų akcentuoti, pirma, pilietinės visuomenės veiklai palankios aplinkos sukūrimą ir, antra, pilietinės visuomenės organizacijų gebėjimų ugdymą, kad jos galėtų veikti kaip veiksmingos ir atskaitingos nepriklausomos dalyvės. Šios gairės, kaip atrodo, yra naudinga pilietinės visuomenės įtraukimo priemonė, jeigu jų įgyvendinimas atitinka jų užmojo lygį.

⁽⁴⁾ COM(2013) 700 final.

⁽⁵⁾ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=LT&t=PDF&gc=true&sc=false&f=AD%201%202014%20INIT>

⁽⁶⁾ Žr. 2 išnašą.

2.8 Iki šiol įgyvendinant plėtros politiką nepavyko visapusiškai įvykdyti užduoties informuoti ES piliečius apie šios politikos lemiamą reikšmę viso žemyno saugumui ir gerovei, o tai galėtų padėti išsklaidyti tolesnės plėtros baimę, galinčią kilti kartu su kitomis ksenofobijos formomis, ypač ekonomikos krizės laikais. Blėstant Balkanų karų prisiminimams, dabartinė krizė Ukrainoje gali priminti, kad taikos ir demokratijos nebuvimas gali turėti pasekmių mums visiems.

3. Visuomenės galimybė susipažinti su derybų dokumentais

3.1 Nors stojimo procese nėra numatyta sąlygų dėl skaidrumo ir atvirumo, dėl narystės ES besiderančiose šalyse didėja su tuo susiję visuomenės lūkesčiai. Kroatijos atveju trūko informacijos apie technines derybų procedūras: nors protokolas dėl vidaus politikos, susijusios su ES derybų pozicijomis, koordinavimo buvo priimtas, jis niekada nebuvo paskelbtas Oficialiajame leidinyje. Visi Kroatijos vyriausybės parengti su ES derybomis susiję dokumentai, išskyrus teisės aktų projektus, buvo svarstyti ir priimti uždaruose vyriausybės darbo posėdžiuose. Tai reiškia, kad visuomenė net negalėjo prašyti neįslaptintų dokumentų, nes nebuvo oficialios informacijos apie jų buvimą. Pilietinė visuomenė keletą metų turėjo daryti spaudimą, kad vyriausybė pradėtų skelbti svarbiausią informaciją apie darbo posėdžiuose svarstomus dokumentus.

3.2 Galima pateikti beprecedentį Slovėnijos parlamentinės kontrolės gerosios patirties atvejį: nacionalinis parlamentas turėjo veto teisę blokuoti derybų pozicijas⁽⁷⁾ ir jos taip pat buvo atskleistos visuomenei. Nors visus šešerius metus, kol vyko derybos su ES, Kroatijos parlamentas kompetentingai veikė kaip politinio konsensuso sergėtojas, jam nepavyko pasiekti aktyvesnio parlamento narių, ekspertų ir plačiosios visuomenės dalyvavimo politikos svarstymuose. Įslaptintomis derybų pozicijoms ir ataskaitomis galėjo naudotis tik vyriausybės pareigūnai ir tam tikros grupės narių, priklausančių Nacionaliniam stojimo derybų stebėsenos komitetui, todėl šie dokumentai praktiškai buvo neprieinami didžiąjai parlamento narių daliai, jau nekalbant apie plačiąją visuomenę. Tokia padėtis neturėtų pasikartoti būsimuose derybų etapuose.

3.3 Savalaikę nevalstybinių veikėjų bei žiniasklaidos išvalgą ir nepriklausomą derybų proceso stebėseną taip pat apsunkino tai, kad Europos Komisijos ir Tarybos pateikti dokumentai, pavyzdžiui, ES bendrosios pozicijos, nebuvo Kroatijos Respublikos nuosavybė. Todėl Kroatijos vyriausybė pareiškė, kad ji neturi įgaliojimų šių dokumentų atskleisti. Prie to prisidėjo ES institucijų vangumas imtis iniciatyvos atskleisti šiuos dokumentus⁽⁸⁾.

3.4 Juodkalnijos atveju su derybomis susijusių dokumentų atskleidimo srityje buvo padaryta aiški pažanga. Komisija paskelbė visas patikros ataskaitas savo interneto svetainėje ir visi suinteresuotieji subjektai gali jomis naudotis kaip vertingomis analizės priemonėmis vertinant, ar nacionaliniai teisės aktai neprieštarauja ES *acquis*. Be to, Taryba savo iniciatyva paskelbė ES bendrąsias pozicijas dėl 23 ir 24 skyrių atsižvelgdama į juose numatomų reformų svarbą ir visuomenės susidomėjimą. Dar neaišku, ar ši geroji patirtis taps politika, kuri bus taikoma Serbijos ir Turkijos atveju arba jau atidarytiems skyriams. Taip pat nėra jokios oficialios priežasties, dėl kurios Taryba negalėtų paskelbti visų skyriaus atidarymo kriterijų po to, kai jie buvo vieningai patvirtinti. Galimybė laiku susipažinti su šiais svarbiais derybų dokumentais turi lemiamos reikšmės pilietinės visuomenės indėliui ir įnašui bei informuotos žiniasklaidos darbiui ir nepriklausomai vyriausybės veiksmų stebėsenai įgyvendinant savo įsipareigojimus.

3.5 Pasimokiusi iš patirties, įgytos per praėjusius plėtros etapus, Komisija dabar geriau supranta esminį nepriklausomos ir profesionalios žiniasklaidos vaidmenį, kaip matyti iš dviejų 2011 ir 2013 m. surengtų konferencijų „Speak-Up“ ir patvirtintų *Plėtros generalinio direktorato 2014–2020 m. ES paramos žiniasklaidos laisvei ir sąžiningai žiniasklaidai plėtros šalyse gairių*, kuriomis remiantis taip pat turi būti skiriami asignavimai. Tačiau išlieka vienas sunkumas – kaip užtikrinti, kad žiniasklaida pasiektų Europos Sąjungos auditoriją, kuri taip pat turi būti išsamiai informuota apie plėtros politikos reikšmę ir dinamiką.

⁽⁷⁾ <http://www.ijf.hr/eng/EU4/marsic.pdf>

⁽⁸⁾ Praktiškai Taryba atskleisdavo su naryste susijusius dokumentus pagal pareikalavimą, tačiau nepateikdavo neskelbtinos informacijos, daugiausia susijusios su pozicijomis ir dokumentais, priklausančiais valstybių narių nuosavybei, motyvuodama tuo, kad jiems reikalingos tarpvyriausybines konsultacijos ir jie yra susiję su tarptautiniais santykiais, vadovaujantis 2001 m. gegužės 30 d. reglamento (EB) Nr. 1049/2001 4 straipsnio nuostatomis. Tarybos įslaptinimo politika taip pat apriboja galimybes gauti su stojimu susijusią informaciją Europos Parlamente, kur įrengtos atskiros specialios patalpos įslaptintiems dokumentams saugoti ir jais naudotis.

4. Pilietinės visuomenės vaidmuo stojimo į ES procese

4.1 Pilietinė visuomenė įsitraukia į stojimo į ES procesą, pirma, tiesiogiai dalyvaudama pačiose derybose (t.y. atliekant patikras, rengiant nacionalines pozicijas, stebint pažangą), antra, vykdydama socialinį ir pilietinį dialogą, susijusį su politikos rengimu ir teisės aktų suderinimu su ES *acquis*, trečia, dalyvaudama pasirengimo narystei finansavimo programavime, ketvirta, nepriklausomai stebėdama pažangą ir reformų proceso socialinius padarinius. Šioms funkcijoms atlikti reikia deramos finansinės paramos, finansuojamos nacionalinės vyriausybės ir ES pasirengimo narystei lėšomis.

4.2 Kroatijos ir Juodkalnijos darbo grupėse, rengusiose derybų pozicijas, buvo daug pilietinės visuomenės ekspertų (virš trečdalis visų narių). Abiejose šalyse buvo organizuojami vieši konkursai ir paskelbti visų darbo grupių narių vardai ir pavardės. Tačiau Kroatijoje šių dalyvių aktyvumo mastas labai priklausė nuo kiekvienos grupės vadovo darbo stiliaus: kai kuriais atvejais pilietinės visuomenės nariai neturėjo galimybes susipažinti su reikalingų derybų pozicijų projektais. Todėl pilietinė visuomenė daugiausiai prisidėjo pradiname patikros etape ir turėjo nedaug poveikio derybų strategijos kūrimui ir pradiniam socialinių ir ekonominių sąnaudų ir naudos įvertinimams.

4.3 Siekdamas surinkti duomenų apie su stojimu į ES susijusių reformų pažangą, ES institucijos pasiūlė keletą konsultacijų su pilietine visuomene kanalų, įskaitant susirašinėjimą internetu, kasmetines pilietinės visuomenės konsultacijas Briuselyje, šalyse organizuojamus susitikimus, pasitarimus ir viešus renginius ES pareigūnų vizitų metu. Komisija taip pat noriai priima nepriklausomos stebėsenos ataskaitas, parengtas pilietinės visuomenės organizacijų. Vis dėlto, tiesa, kad Komisija palaikė aktyvesnius ryšius su NVO, negu su profesinėmis sąjungomis ir verslo asociacijomis. Tai akivaizdu ir pagal kontaktų dažnumą, ir pagal pasirengimo narystei finansavimo programų, skirtų gebėjimų ugdymui ir politikos stebėsenai, mastą ir paskirtį.

4.4 Vertinant pasibaigusį Kroatijos stojimo procesą, galima daryti išvada, kad buvo praleista galimybė šioje šalyje sustiprinti su stojimu į ES susijusį socialinį dialogą, kuris galėjo padėti užtikrinti veiksmingesnes ir tvaresnes Kroatijos narystės ES sąlygas, kaip tai įvyko Bulgarijoje. Nebuvo pakankamai pasinaudota nacionalinėmis ekonomikos ir socialinių reikalų tarybomis nei svarstant socialines ir ekonomines prisitaikymo sąnaudas ir paramos priemones, nei programuojant pasirengimo narystei pagalbą. Labai nedidelė pasirengimo narystei lėšų dalis buvo tiesiogiai skirta socialinio dialogo struktūrų ir socialinių partnerių organizacinių gebėjimų stiprinimui. Reikėtų visapusiškiau išnaudoti kapiliarinę verslo asociacijų ir profesinių sąjungų struktūrą kaip svarbią platformą, kurioje būtų svarstomi stojimo sąnaudų bei naudos ir savaikio ekonomikos parengimo klausimai.

4.5 Kalbant apie politikos formavimą, Kroatijos atvejį ir neigiamos tendencijos ankstesniuose stojimo etapuose rodo, kad daugiau nei 80 proc. su *acquis* susijusių teisės aktų buvo priimti skubotai, dažnai nerengiant viešų konsultacijų ir atliekant tik būtiniausio masto reguliavimo poveikio vertinimus, o tai pakenkė teisės aktų rengimo kokybei ir skaidrumui⁽⁹⁾. Teigiamas dalykas buvo tai, kad Pasirengimo narystei pagalbos priemonės (PNPP) programavimas buvo atviras, ypač pilietinės visuomenės struktūroms, ir jam vadovavo Pilietinės visuomenės vystymosi taryba, kuriai techninę paramą suteikė Vyriausybės tarnyba pilietinės visuomenės klausimais. Tokiu būdu buvo sukurtos itin naudingos subsidijų programos, remiančios nepriklausomą politikos stebėseną kelete itin svarbių reformų sričių, ir sudarytos sąlygos svarbiam socialinių partnerių įsikišimui skiriant lėšas socialinio dialogo gebėjimų stiprinimui. Būsimoje stojimo į ES procesuose reikėtų vengti pirmiau aprašytų dviejų procesų nesuderinamumo ir visada teikti pirmenybę atviram požiūriui į politikos formavimą.

5. EESRK vaidmuo skatinant pilietinės visuomenės dalyvavimą stojimo į ES procese

5.1 Būdamas aktyvus plėtros politikos rėmėjas, EESRK įsteigė jungtinius konsultacinius komitetus (JKK), kurie suburia pilietinės visuomenės organizacijas, kad jos rengtų abiejų pusių politinėms institucijoms skirtas rekomendacijas ir plėtros šalyse skatintų viešas diskusijas dėl ES integracijos. Šie struktūriniai organai sudarė galimybes rengti argumentuotas, įvairiais požiūriais grindžiamas diskusijas derybų klausimais, įvardinti ES *acquis* priėmimo pasekmes skirtingiems visuomenės sluoksniams ir taip paremti pilietinės visuomenės dalyvavimą šiame procese. Be JKK, Vakarų Balkanų pilietinės visuomenės forumas veikia kaip regioninė platforma, per kurią galima kreiptis į politines institucijas, ir Vakarų Balkanų pilietinės visuomenės organizacijoms sudaro tinklaveikos galimybes nagrinėjant pagrindines pilietinės visuomenės problemas šiame regione.

⁽⁹⁾ SIGMA Kroatijos įvertinimas, 2011 m. gegužės mėn.

5.2 Toliau nurodomos kai kurios JKK veikloje įvardytos problemos:

- vyriausybės yra linkusios daryti pernelyg didelę įtaką JKK narių skyrimo procesuose,
- dėl didelių atskiriems JKK priklausančių EESRK narių pasikeitimų sutrinka darbas ir nutrūksta santykiai; tačiau lygiai taip pat pernelyg maža šalims partnerėms atstovaujančių narių kaita galbūt neleidžia įtraukti naujų organizacijų,
- JKK organizaciniai gebėjimai yra riboti, kad būtų galima įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas iš įvairių vietovių, o ne tik iš sostinės ir didelių miestų,
- EESRK atstovaujantys JKK nariai dažniausiai būna vyrai (šiuo metu vyrai vidutiniškai sudaro 78 proc. visų narių). Tai rodo, jog lyčių pusiausvyros nėra, todėl EESKR raginamas ieškoti ir įgyvendinti priemones šiai nepatenkinamai situacijai pakeisti.

5.3 Informuotumo apie pilietinės visuomenės vaidmenį didinimas ir socialinių partnerių įtraukimas į stojimo procesą nuolat buvo ir EESRK misija, ir jam kylantis iššūkis. Kai kuriose šalyse vyriausybės požiūris į pilietinę visuomenę išliko neigiamas, todėl JKK rekomendacijos sulaukė mažo atgarsio. Nepaisant to, JKK sudarė galimybes pilietinei visuomenei tiesiogiai bendrauti su ES ir nacionaliniais politikais ir tarnautojais, net jeigu šie komitetai ir nepadarė didelio poveikio vyriausybių politikai. Turint tai omenyje, jungtiniams konsultaciniams komitetams būtų labai naudinga stipresnė Komisijos, Tarybos ir Europos Parlamento parama ir glaudesnis bendradarbiavimas su jais, užtikrinant, kad vykstant pilietiniam ir socialiniam dialogui šalyse išskylantys opūs klausimai dėl stojimo sukeltų nacionalinių realijų būtų išklaustyti visose atitinkamose politikos formavimo arenose.

2014 m. liepos 10 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Henri MALOSSE
